

DOI: <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2021.27.247011>

УДК 378.04:005.95

ТЕТЯНА БУЦЬКІВСЬКА

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО МЕНЕДЖЕРА ОСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ

У статті розглядаються питання підготовки конкурентоздатних майбутніх менеджерів у галузі освіти. Проаналізовано основні напрямки формування майбутнього лідера, представлено основний інструментарій формування професійної компетентності такого лідера та особливості використання такого інструментарію.

Ключові слова: менеджмент, менеджер, освіта, конкурентоспроможність, креативність, креативна особистість, університет, лідер

Постановка проблеми. Підготовка майбутнього менеджера в освітній галузі сьогодні набуває надважливого значення. Адже процеси, які відбуваються в українському суспільстві – демократизація, децентралізація, інтеграція та інші – суттєво впливають і на систему діяльності сучасного закладу освіти та потребують від адміністрації швидко реагувати на ці зміни. Відомий вислів давньогрецького філософа Геракліта «Немає нічого більш постійного, ніж зміни» сьогодні набуває особливого звучання.

Суттєвою ознакою менеджера, який очолює навчальний заклад, є сьогодні готовність здійснювати зміни, вміння перебудовуватися, адаптуватися до динамічних явищ мінливого середовища, а також уміння змінювати саме середовище. Саме такий керівник спроможний нині забезпечити успіх закладу та його конкурентоспроможність у довгостроковій перспективі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання креативного менеджменту є не новими у науці. Свого часу їх підняли у своїх працях такі зарубіжні вчені, як Дж. Гільфорд, Е. Торренс, І. Адізес. Вони розробили концептуальні засади підготовки успішного керівника, розкрили сутність матриці управління, принципи формування взаємодоповнюваної команди та інше. Серед сучасних науковців, праці яких присвячені питанням креативного менеджменту, слід назвати таких, як К. Білецька (приділяє увагу формуванню креативного лідера як менеджера нового покоління) (Білецька, 2015), Н. Задорожнюк (досліджує основні ключові поняття креативного менеджменту) (Задорожнюк, 2016), О. Продіус (розглядає креативний менеджмент як компоненту системи управління підприємством) (Продіус, 2012). Питання креативності особистості з різних позицій розглядали В. Андреев, О. Пащенко, О. Просіна, С. Сисоева, В. Цапок та багато інших.

Однак аналіз останніх досліджень і публікацій з вибраної проблематики свідчить про необхідність розгляду ключових понять та завдань, які будуть необхідні для підготовки майбутнього менеджера в галузі освіти найближчим часом та забезпечать наукове підґрунтя цього процесу.

Мета статті полягає у дослідженні основних аспектів креативного менеджменту в галузі освіти, з'ясування особливостей впровадження ідей інноваційного менеджменту в українських університетах у сучасних умовах для підвищення рівня конкурентоздатності студентів, що навчаються за спеціальностями, пов'язаними з менеджментом в освіті.

Виклад основного матеріалу. Для сучасного менеджера важливо не стільки мати суму знань, скільки креативно мислити, щоб бути здатним самостійно пізнавати нові реалії й розв'язувати нові проблеми, що виникають в управлінській діяльності.

Для розвитку креативності, як зазначає О. Пащенко, необхідні такі елементи:

- 1) компетенція (знання, навички, досвід);
- 2) творче мислення, гнучкість і наполегливість під час пошуку рішення;
- 3) мотивація внутрішня (особиста зацікавленість у розв'язанні проблеми) та зовнішня (матеріальне стимулювання й кар'єрне просування) (Пащенко, 2017).

Розглянемо, який сенс переважно вкладається нині до понять «креативність», «креативне мислення».

Креативність (англ. create – створювати, creative – творчий) – це здатність створювати і знаходити нові оригінальні ідеї в будь-якій сфері людської діяльності, успішно вирішувати поставлені нестандартні завдання, а також вміння вирішувати проблеми, що виникають всередині статичних систем. Це здатність побачити проблему під іншим кутом і вирішити її унікальним способом.

Креативне мислення необхідне в освіті, політиці, науці, культурі, бізнесі, мистецтві – у всіх динамічних життєвих областях, де панує конкуренція і необхідно генерувати нові ідеї. Ці ідеї повинні бути новими, тобто відрізнятися від того, що було відомим раніше. Однак вони не можуть бути просто вигаданими – вони повинні відповідати проблемі або наданій можливості.

Академік С. Сисоєва вказує, що особистість – це системна якість індивіда, тоді як творча особистість – це підсистема особистості, яка характеризується сукупністю творчих якостей індивіда, які забезпечують йому успіх у творчій діяльності. На формування креативної особистості впливають як загально-соціальні, так і конкретно-соціальні закономірності, обумовлені конкретно-історичними умовами соціального розвитку (Сисоєва, 2015, с. 24).

Якщо говорити про креативність менеджменту в позашкільній освіті, то слід спочатку визначитися з поняттям креативності менеджера як особистості, котра здатна прийняти правильне управлінське рішення в складних умовах ринкової економіки, що особливо виявилось останнім часом під час пандемії.

Креативна особистість інтуїтивно відчуває, що потрібно для створення нової ідеї, вирішення складного завдання: придумати принципово нове або розглянути щось зовсім звичне непередбачувано, діяти усупереч поширеним стереотипам або просто знайти спосіб поглянути на статичні системи динамічно. Як зазначає С. Сисоєва, така особистість є одночасно суб'єктом творчих соціальних відносин, свідомої творчої діяльності та причиною творчої діяльності, соціально-творчих значущих дій, які здійснюються в даному соціальному середовищі (Сисоєва, 2015, с. 25).

Креативний менеджер здатний вирішити існуючу проблему за допомогою ідей, що спроможні допомогти знайти вихід із тупикової ситуації. Його мислення продукує незвичайні шляхи розвитку вагомих у його діяльності явищ, стимулює намір робити життя різноманітним, знаходити шляхи для самореалізації, реалізувати творчий задум.

В. Цапок розглядає креативну особистість, межі творчості якої охоплюють дії від нестандартного розв'язку простого завдання до створення об'єктивного нового в певній галузі; як особистість, що характеризується специфічними особистісними якостями: рішучістю, вмінням не зупинятися на досягнутому, сміливістю мислення, вмінням бачити далі того, що бачать її сучасники і що бачили її попередники, мужністю для того, щоб піти проти течії і зруйнувати те, чому вірить сьогодні більшість (Цапок, 1989).

Однією з найхарактерніших рис креативної особистості, на думку В. Андреева, є сміливість: сміливість у постановці проблеми, сміливість і несподіваність у загостренні суперечностей, відмова від загальноприйнятих шляхів і засобів розв'язання завдань, розвинута уява, без якої неможливо генерувати оригінальні ідеї, завзятість у доведенні запланованого до кінцевого результату, не дивлячись на можливість конфліктів з колегами, суспільною думкою (Андреев, 1988).

Креативний менеджмент передбачає генерування креативних ідей, їх оцінювання і відбір. Він орієнтує також на здатність приймати ефективні креативні рішення.

Основними завданнями креативного менеджменту є :

- формування стратегічної політики створення креативної організації;
- встановлення стратегічних, довго- і короткострокових цілей креативної діяльності;
- створення творчої атмосфери в колективі;
- розвиток креативного потенціалу працівників організації;
- формування та розвиток потенціалу менеджера креативного типу;
- створення ефективних креативних команд;
- забезпечення здатності будь-якого працівника підприємства висувати креативні ідеї;
- створення можливостей застосування на підприємстві різноманітних методик і технік креативності для генерації, оцінювання та відбору креативних ідей;
- стимулювання творчої активності персоналу в організації (Божидарник, Василик, 2016).

На підставі виявлення ключових понять креативного менеджменту важливо виділити основні умови, які стимулюють розвиток креативних здібностей та є необхідними для ефективної управлінської діяльності:

- відкритість у колективі, особливо в спілкуванні з керівництвом;
 - заохочення додаткових питань під час вирішення поставлених завдань;
 - акцентування уваги на власних почуттях, спостереженнях, узагальненнях та ідеях (Задорожнюк, 2016).
- Лише креативний лідер із креативними здібностями може ефективно здійснювати менеджмент.
- Основними характеристиками креативного лідера є:
- віддання переваги тим цілям, які сприймаються з ентузіазмом працівниками, а також вміння правильно визначати їх;
 - володіння стратегічним мисленням, вміння прогнозувати й оцінювати ситуації;
 - те, що він є провідником концепцій, адже він чутливо реагує на ідеї та вміє їх так упровадити в організації, що вони отримають підтримку й ресурси, необхідні для їх реалізації;
 - переконання демонстрація дієвості принципу «кожна поразка – можливість дещого навчитись», заохочення ризикованих ініціатив;
 - уміння заздалегідь, завчасно визначати проблеми, коли вони ще тільки зароджуються;
 - створення команди з високим рівнем довіри один до одного;
 - надання своїм співробітникам волі займатись іншими видами діяльності, сприяння реалізації ризикованих і спірних проєктів;

- здатність приймати ризиковані рішення в будь-яких ситуаціях і нести відповідальність за результат;
- здатність робити правильні та вдалі висновки за дефіциту інформації;
- розвинена психологічна саморегуляція, що визначає ставлення до проблем і до їх оцінки;
- уміння сприймати, розуміти, приймати й використовувати точки зору, відмінні від власних або навіть протилежні їм;
- здатність швидко перебудуватися психологічно за зміни умов діяльності або переходу до виконання принципово нових завдань;
- здатність до прихованого керівництва, що припускає включення людей до діяльності не на формальній, субординаційній основі;
- володіння стилем лідерства від «тренера» або «порадника» до «генератора конфліктів», «коміка» чи «героя»; креативний лідер володіє вмінням змінювати стиль керівництва, переходячи від одного до іншого, не втрачаючи довіри підлеглих (Пашенко, 2017).

Саме такого лідера, який має в собі вищезазначені риси, використовує творчий потенціал всіх співробітників під час розроблення й прийняття управлінських рішень, створює творчу атмосферу всередині колективу, стимулює розвиток процесу самореалізації та самовдосконалення працівників, повинна підготувати вища школа.

Висновки. Для того, щоб в Україні заклади освіти перейшли якнайшвидше на рівень інноваційних та відповідали запитам суспільства, необхідно вдосконалювати систему підготовки майбутніх менеджерів в освітній галузі, розвивати і впроваджувати в навчальну діяльність креативні процеси. Адже в розвинутих країнах це стає постійною звичною практикою і основним джерелом конкурентних переваг. У сучасному менеджменті управління процесами формування і використання творчого потенціалу відноситься до «креативного менеджменту». Саме тому актуальним стає запровадження креативного менеджменту в освітній галузі і в нашій країні.

Подальші дослідження обумовлені трансформацією суспільних та економічних відносин та пов'язані з розробленням методики підготовки майбутніх менеджерів до роботи в закладах освіти на засадах креативності.

Список використаних джерел

- Андреев, В. И. (1988). *Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности*. Казань: Изд-во Казанского университета.
- Білецька, К. В. (2015). Засади формування креативного лідера як менеджера нового покоління. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*, 4, 58-64. Взято з <https://economic-journal.ideil.com/content/files/1g/aj/1gajnap1sv71u5edmgsmr1j881j2im7g.pdf>.
- Божидарнік, Т. В., Василик, Н. М. (2016). *Креативний менеджмент: конспект лекцій для підготовки докторів філософії за третім (освітньонауковим) рівнем зі спеціальності 073 «Менеджмент» галузі знань 07 «Управління та адміністрування» денної та заочної форм навчання*. Луцьк: Луцький НТУ. Взято з <http://hero.lntu.edu.ua/.../Креативний%20менеджмент>.
- Задорожнюк, Н. О., Беноєва, М. Х. (2016). Дослідження ключових понять креативного менеджменту. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*, 1 (5), 132-135. Взято з <http://www.msu.edu.ua/visn/wp-content/uploads/2016/05/1-5-1-2016-21.pdf> (дата звернення: 10.06.2021).
- Пашенко, О. П. (2017). Креативний менеджмент як фактор успішності сучасного бізнесу. *Глобальні та національні проблеми економіки*, 17, 406-410. Взято з <http://global-national.in.ua/archive/17-2017/86.pdf> (дата звернення: 12.06.2021).
- Продіус, О. І. (2012). Креативний менеджмент як запорука сучасного ефективного управління. *Економіка: реалії часу*, 3-4 (4-5), 67-72. Взято з <http://economics.opu.ua/files/archive/2012/No3-4/67-72.pdf> (дата звернення: 10.06.2021).
- Просіна, О. (2020). *Управління закладом позашкільної освіти: сучасні тренди, співпраця, проекти*: посібник. Біла Церква.
- Сисоєва, С. О. (2015). Соціальні, психологічні та педагогічні підходи до визначення творчої особистості. В кн. Н. В. Гузій (Ред.), *Педагогічна творчість, майстерність, професіоналізм у системі підготовки освітніх кадрів: здобутки, пошуки, перспективи*: монографія (с. 23-56). Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова.
- Цапок, В. А. (1989). *Творчество: философский аспект проблемы*. Кишинев.

References

- Andreev, V. I. (1988). *Dialektika vospitaniia i samovospitaniia tvorcheskoi lichnosti [Dialectics of education and self-education of a creative person]*. Kazan: Izd-vo Kazanskogo universiteta [in Russian].
- Biletska, K. V. (2015). Zasady formuvannia kreatyvnoho lidera yak menedzhera novoho pokolinnia [Principles of forming a creative leader as a new generation manager]. *Ekonomichnyi chasopys Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky [Economic Journal of the Lesia Ukrainka East European National University]*, 4, 58-64. Retrieved from <https://economic-journal.ideil.com/content/files/1g/aj/1gajnap1sv71u5edmgsmr1j881j2im7g.pdf> [in Ukrainian].
- Bozhydarnik, T. V., & Vasylyk, N. M. (2016). *Kreatyvnyi menedzhment [Creative management]: konspekt leksii dlia pidhotovky doktoriv filosofii za tretim (osvitnonaukovym) rivnem zi spetsialnosti 073 «Menedzhment» haluzi znan 07 «Upravlinnia ta administruvannia» dennoi ta zaochnoi form navchannia*. Lutsk: Lutskiyi NTU. Retrieved from repo.lntu.edu.ua/.../Kreatyvnyi%20menedzhment [in Ukrainian].
- Pashchenko, O. P. (2017). Kreatyvnyi menedzhment yak faktor uspihnosti suchasnoho biznesu [Creative management as a factor in the success of modern business]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky [Global and national economic problems]*, 17, 406-410. Retrieved from <http://global-national.in.ua/archive/17-2017/86.pdf> [in Ukrainian].
- Prodius, O. I. (2012). Kreatyvnyi menedzhment yak zaporuka suchasnoho efektyvnoho upravlinnia [Creative management as a guarantee of modern effective management]. *Ekonomika: realii chasu [Economics: the realities of time]*, 3-4 (4-5), 67-72. Retrieved from <http://economics.opu.ua/files/archive/2012/No3-4/67-72.pdf> [in Ukrainian].
- Prosina, O. (2020). *Upravlinnia zakladom pozashkilnoi osvity: suchasni trendy, spivpratsia, proekty [Management of out-of-school education institution: current trends, cooperation, projects]: posibnyk*. Bila Tserkva [in Ukrainian].
- Sysoieva, S. O. (2015). Sotsialni, psykholohichni ta pedahohichni pidkhody do vyznachennia tvorchoi osobystosti [Social, psychological and pedagogical approaches to the definition of creative personality]. In N. V. Huzii (Ed.), *Pedahohichna tvorchiist, maisternist, profesionalizm u systemi pidhotovky osvitiatskykh kadrov: zdobutky, poshuky, perspektyvy [Pedagogical creativity, skill, professionalism in the system of educational training: achievements, research, prospects]: monohrafiia* (pp. 23-56). Kyiv: NPU imeni M. P. Drahomanova [in Ukrainian].
- Тсапок, В. А. (1989). *Tvorchestvo: filosofskii aspekt problemy [Creativity: the philosophical aspect of the problem]*. Kishinev [in Russian].
- Zadorozhniuk, N. O., & Benoieva, M. Kh. (2016). Doslidzhennia kluchovykh poniat kreatyvnoho menedzhmentu [Research of key concepts of creative management]. *Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnoho universytetu [Scientific Bulletin of Mukachevo State University]*, 1 (5), 132-135. Retrieved from <http://www.msu.edu.ua/visn/wp-content/uploads/2016/05/1-5-1-2016-21.pdf> [in Ukrainian].

BUTSKIVSKA T.

Poltava V. G. Korolenko national pedagogical University, Ukraine

DEVELOPMENT OF CREATIVITY OF THE FUTURE MANAGER OF THE EDUCATIONAL INSTITUTION

The article considers the issue of training competitive future managers in the field of education. The main directions of formation of the future leader are analyzed, the basic tools of formation of professional competence of such leader and features of use of such tools are presented.

The author concludes that in order for educational institutions in Ukraine to move to the level of innovation and meet the demands of society, it is necessary to improve the system of training future managers in the field of education, develop and implement creative processes. After all, in developed countries it is becoming a common practice and the main source of competitive advantage. In modern management, the management of the processes of formation and use of creative potential refers to "creative management". That is why the introduction of creative management in the field of education and in our country is becoming important.

Further research is due to the transformation of social and economic relations and is related to the development of methods for preparing future managers to work in educational institutions on the basis of creativity.

Key words: management, manager, education, competitiveness, creativity, creative personality, university, leader

Стаття надійшла до редакції 12.03.2021 р.